

แนวทางการจัดการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรม
ทางสังคม: กรณีศึกษารายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว

นุชนาฏ ยูอันเงาะ*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิธีการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ บนฐานความเป็นธรรมทางสังคมในรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ให้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 3 กลุ่มวิชาเฉพาะด้านครอบครัวและเด็ก ระหว่างปีการศึกษา 2559 - 2561 จำนวน 46 คน ผลการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์บนฐานความเป็นธรรมทางสังคมส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในองค์ความรู้ มีทักษะ และมีมุมมองทัศนคติต่อกลุ่มเป้าหมายอย่างเห็นคุณค่าและเป็นธรรม ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมและการสะท้อนกลับ รวมทั้งผู้เรียนสามารถสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และข้อเสนอสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ได้

คำสำคัญ: การเรียนการสอนผ่านประสบการณ์, ความเป็นธรรม, เพศภาวะและความรุนแรง

* อาจารย์ประจำ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติเฉลิมพระเกียรติ

The Way of the teaching method to be learned through experience based on social justice in the course SW 3003 Gender and domestic violence

Nutchanat Yuhanggoh

Abstract

The objective of this article to present the teaching method to be learned through experience based on social justice in the course SW 3003 Gender and domestic violence for 3rd years student, family and child special cluster between in 2017 - 2019. It results the teaching method to be learned through experience based on social justice in students having an understanding of the knowledge, skills and attitudes towards the target group with value and fairness through learning from their own experiences. The instructor will facilitate the learners to learn through activities and reflections, including summarizing what they have learned and their ability to apply.

Keywords: Experiential Learning, Social Justice, Gender and domestic violence

บทนำ

วิชาชีพสังคมสงเคราะห์เป็นวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะทางสังคมสงเคราะห์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาของบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน หรือชุมชน (สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556) โดยมีหลักการพื้นฐานด้านการเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน (Human Right) และความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) (สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์, 2560) เป็นพื้นฐานสำคัญของจรรยาบรรณที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องคำนึงและตระหนักต่อการปฏิบัติงานกับผู้ให้บริการได้อย่างบรรลุเป้าหมาย

จากความหมายของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ดังกล่าวจึงเป็นโจทย์สำคัญต่อสถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์ซึ่งปัจจุบันมีการรวมตัวกันและจดทะเบียนรับรองเป็น “สมาคมสภาการศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคมไทย (สสสท.)” เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมสถาบันการศึกษาที่สอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ให้มีการผลิตบัณฑิตเป็นไปตามอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ 4 C ได้แก่ (Critical Thinking - การคิดวิเคราะห์, Communication - การสื่อสาร Collaboration - การร่วมมือ และ Creativity - ความคิดสร้างสรรค์) ดังนั้น ในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการผลิตบัณฑิตจึงเกิดคำถามว่า จะทำอย่างไร หรือจะมีวิธีการเรียนการสอนอย่างไรที่สามารถทำให้ผู้เรียนสังคมสงเคราะห์ที่มีองค์ความรู้

ทักษะ ทศนคติ สามารถทำให้ผู้ใช้บริการได้เข้าถึงและได้รับความเป็นธรรมจากบริการอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพราะสภาพการณ์ของผู้ที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบาก ประสบปัญหาแล้วแต่อยู่ภายใต้อำนาจระดับปัจเจกบุคคล รวมถึงระบบโครงสร้างที่มีการใช้อำนาจ (power over) และการกดขี่ (Oppression) ให้เป็นอัตลักษณ์ของคนชายขอบ มีความซับซ้อนของปัญหาภัยที่ผู้เรียนจะทำความเข้าใจจากวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบแนวเดิมที่ผู้สอนเคยปฏิบัติ

วิธีการจัดการเรียนการสอนสังคมสงเคราะห์ในแนวเดิม

การจัดการเรียนการสอนสังคมสงเคราะห์ในอดีต วิธีการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ผู้เขียนใช้เป็นส่วนใหญ่นั้นคือสอนแบบบรรยาย อาจารย์เป็นผู้อ่าน ค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำมาถ่ายทอดแก่นักศึกษาด้วยการจัดเตรียม power point พร้อมบอกเล่าพาให้ผู้เรียนจำเนื้อหาคำบอก ทำให้ผู้เรียนกลายเป็นภาระรองรับสำหรับผู้สอนเพิ่มเติมในฐานะผู้กระทำและกลายเป็นปฏิบัติที่มิใช่วิชาการเรียกว่า “การฝากสะสมในระบบธนาคาร (Banking)” ที่รับมาและจัดเก็บเอาไว้ (เปาโล เฟอร์รี, 2560) และหากนักศึกษาไม่ได้ถามก็จะกลายเป็นคนเรียนรู้ซ้ำในสายตาเพื่อนร่วมห้อง ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องนั่งนิ่งทำตนเสมือนเข้าใจทุกอย่าง การเรียนรู้ของผู้เรียนจึงแตกต่างกัน ผู้มีต้นทุนทางการเรียนรู้ที่ดีก็อาจจะได้รับผลกระทบน้อยแต่ในขณะที่ผู้เรียนอ่อนอาจจะไม่เข้าใจในเนื้อหาของวันนั้นเลย เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ของแต่ละคนในชั้น

เรียนที่มีพื้นฐานทางการเรียนรู้ต่างกันก็อาจจะได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างไม่เท่าเทียมกัน และยิ่งหากปราศจากการโต้ถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากเท่าใด ก็เท่ากับเป็นการปิดประตูของการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจมากขึ้นเท่านั้น ผู้เรียนจะขาดความคิดสร้างสรรค์ และอาจจะทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหา และไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งในทางกลับกันยิ่งหากเป็นการเรียนการสอนเพื่อผลิตนักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพที่ต้องเข้าใจถึงรากเหง้า ปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการแล้ว ยิ่งต้องมีวิธีการสอนที่เฉพาะลงลึก และการเรียนการสอนแบบใดก็ไม่สำคัญไปกว่าการให้ผู้เรียนได้เข้าไปร่วมรับรู้ความรู้สึกและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้บริการ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาผู้เขียนมีความพยายามที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ด้วยการนำกรณีศึกษาและมอบหมายให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติในลักษณะของการแสดงบทบาทสมมติ (Role play) นักศึกษาได้มีการได้ฝึกฝนทักษะจริงแต่การรับรู้และความตระหนักในความรู้สึก ปัญหา ความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของของผู้ใช้บริการอาจจะไปไม่ถึงเป้าหมายเหล่านั้น ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องลึกลงไปในตัว เพื่อเป็นฐานสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์แห่งปัญหาและนำไปสู่การประเมินและการวางแผนให้ความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการต่อไป

การเรียนการสอนแนวใหม่

จากแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ และมีความเชี่ยวชาญ ด้วยการใช้หลักการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติจริงในหลากหลายรูปแบบเพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นครูของเด็กไทยในยุคศตวรรษที่ 21 นอกจากมีความรู้ดี รู้ลึก รู้แม่นยำแล้ว ครูต้องมีทักษะครูมืออาชีพด้วย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2561) ในขณะการศึกษาไทยยุคไทยแลนด์ 4.0 มีทิศทางให้เยาวชนมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สร้างความคิดไปสู่สิ่งที่ยากขึ้น ซึ่งถือเป็นความสำเร็จของการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ การพัฒนาเด็กและเยาวชนต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น (เชาวลิต โพธิ์นคร, 2560)

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เรื่อง กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF) เพื่อกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษา ในด้านมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ให้บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยที่มีเป้าหมาย

ให้นักศึกษาเป็นคนดีและคนเก่ง โดยมุ่งเน้นให้มีการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อให้นักศึกษามีองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และกรอบการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนนโยบายการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย ผู้สอนจึงมีความสนใจศึกษาวิธีการสอนที่หลากหลายมากขึ้น และในช่วงเวลาดังกล่าวแผนงานสุขภาวะผู้หญิงและความเป็นธรรมทางเพศ สมาคมเพศวิถีศึกษาโดยการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ดำเนินโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "การบูรณาการมิติ ความเป็นธรรมทางสังคมในการเรียนการสอน การปรึกษา" เป็นระยะเวลา 1 ปี (กรกฎาคม 2559 – มิถุนายน 2561) โดยมีผู้เข้าอบรมเป็นอาจารย์ผู้สอนสังคมสงเคราะห์ และจิตวิทยาในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน รวมประมาณ 17 คน สำหรับวิทยากรผู้สอนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนความเป็นธรรมทางสังคม คือ อาจารย์อวยพร เชื้อนแก้ว ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม (ศูนย์บ้านดิน) อ.แมร์มิม จ.เชียงใหม่ และ ดร. แครธิน นอร์สเวอร์ธ อาจารย์และนักจิตวิทยาการศึกษา จาก Rollins College สหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการอบรมแบบการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) จากผลของการได้เข้าร่วมโครงการในฐานะของผู้เรียนรู้ก็มีความสุขและ

ประทับใจกับการเรียนรู้ด้วยวิธีการผ่านประสบการณ์เช่นนี้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ อำนาจ และอัตลักษณ์ อย่างคล่องตัวผ่านกิจกรรมและการสะท้อนกลับ โดยมีกระบวนการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนบนฐานความเป็นธรรมดูเพื่อนร่วมทาง

ในระหว่างการอบรมผู้สอนได้นำวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) มาประยุกต์ใช้ในรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งดำเนินการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 2 กลุ่มวิชาเฉพาะด้านครอบครัวและเด็ก ระหว่างปี 2559 – 2561 มีผู้ลงทะเบียนเรียนจำนวน 46 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม และเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ประกอบกับในเนื้อหาวิชามุ่งเน้นหาสาเหตุของการเกิด ความรุนแรง เพื่อนำไปสู่การเยียวยาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งจะพบว่าความไม่เท่าเทียมเป็นสาเหตุหลักของการเกิด ความรุนแรง ดังนั้นผู้สอนจึงนำแนวคิดความเป็นธรรมทางสังคม (Social justice) มาประยุกต์ใช้ผ่านการเรียนรู้แบบใช้ประสบการณ์ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหา มากขึ้นและสามารถนำไปปรับใช้ในอนาคต

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ แนวคิดและความหมาย

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบวิธีการสอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนผ่านการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนหรือการลง

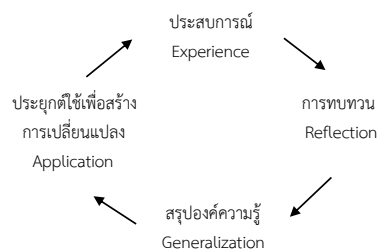
มือทำ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ จะสามารถเก็บในระบบความจำระยะยาว (Long term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อย่างคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่าและระยะยาวกว่า (P.A, J. Sweller, R.E. Clark, 2006) ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ครอบคลุมวิธีการจัดการเรียนรู้หลายวิธีการ เช่น

1. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning)
2. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning)
3. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)
4. การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)
5. การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning)

สำหรับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมหรือการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประสบการณ์ ผ่านการสะท้อนตนเอง การสรุปความคิดรวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง โดยผู้สอนต้องสร้างพื้นที่แห่งความปลอดภัยที่จะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบตนเอง (Michelle Schwartz, 2012) ซึ่งสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัด

สถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่จำเป็น (พรณี ปานเทวัญ, 2559) ซึ่งประสบการณ์นี้หมายถึงรวมทั้งประสบการณ์ที่บุคคลนั้นผ่านพบมาแล้วและประสบการณ์ในชั้นเรียนโดยจะนำข้อมูลสำหรับนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนการตีความหรือสะท้อนคิดเพื่อตรวจสอบและทำความเข้าใจระบบคุณค่าของแต่ละปัจเจกบุคคล โดยผู้สอนเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีมิติด้านคุณค่า และมีกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือทำหรือสัมผัสจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทำความเข้าใจ คุณค่าของกิจกรรมหรือสิ่งต่าง ๆ ยิ่งกิจกรรมนั้นก่อให้เกิดความอึดอัดหรือได้รับประสบการณ์เชิงอารมณ์จะยิ่งมีโอกาสรเรียนรู้การเปลี่ยนโลกทัศน์สูงขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2558) ในขณะที่ David Kolb (2015) ได้กล่าวถึงวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ว่า การเรียนรู้แบบผ่านประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นวิธีการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล (Mezirow, Jack, Taylor, Edward W, and Associates, 2009) มีขั้นตอนตามแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์

ที่มา : Mezirow, Jack, Taylor, Edward W, and Associates, 2009

จากรูปภาพการเรียนรู้แบบผ่านประสบการณ์มีวงจรประกอบด้วย

1. การสร้างประสบการณ์ (Experience) โดยการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ประสบการณ์ของตนเองนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหัวข้อที่กำหนด

2. การทบทวน สะท้อนการเรียนรู้ (Reflection) ด้วยการบอกความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม

3. สรุปองค์ความรู้ (Generalization) คือ การสรุปปัญหาของกลุ่ม ที่ได้จากความรู้สึกและการเรียนรู้จากสมาชิกกลุ่ม และผู้สอนจะเอื้ออำนวยช่วยทำให้เกิดความกระจ่างชัดในเนื้อหามากขึ้น

4. ประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง (Application) การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อสร้างการ

เปลี่ยนแปลงผู้เรียนจะร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ สิ่งที่จะต้องเรียนรู้ต่อไป

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงเป็นเสมือนวิธีการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้การเรียนรู้เรื่องความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่จะต้องพิทักษ์สิทธิผู้เปราะบางให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรโดยปราศจากอคติ การเลือกปฏิบัติและการกดขี่อันเป็นบ่อเกิดของความรุนแรงในครอบครัวด้วยความเข้าใจ และสามารถนำไปปรับใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้

การประยุกต์ใช้การเรียนการสอนจากประสบการณ์บนฐานความเป็นธรรม

จากประสบการณ์การฝึกอบรมผู้สอนได้นำการเรียนรู้จากประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชา SW3003 เพศภาวะและความรุนแรงในครอบครัว ผู้สอนขอยกตัวอย่างประกอบดังต่อไปนี้

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
1	Grounding	1.เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการเรียนรู้ทั้งกายและใจ 2.เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจใน	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี	1.การจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและปลอดภัย โดยผู้สอนจะเชื้อเชิญให้ผู้เรียนนั่งเรียนแบบวงกลมร่วมกัน 2.วิธีการเรียนการสอนด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ในครั้งแรกผู้สอนจะชี้แจงประกอบด้วย 4 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานหัว คือการคิดวิเคราะห์ในเนื้อหาเกี่ยวกับเพศภาวะ ความไม่เป็นธรรมและและความรุนแรงในครอบครัว โดยผ่านประสบการณ์ของผู้เรียน 2) ฐานใจ คือความรู้สึก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
		กระบวนการ เรียนรู้		และการเยียวยา 3) ฐานกาย คือ จิตวิญญาณ การสร้างความมั่นคงภายใน การสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ด้วยการฝึกลมหายใจให้อยู่กับกาย และ 4) ฐานมือ การลงมือปฏิบัติ การเกิดทักษะในการปฏิบัติ ดังรูปภาพต่อไปนี้ ฐานกาย : การสร้างความมั่นคงภายใน 3. การฝึกความมั่นคงภายในด้วยการอยู่กับลมหายใจ และหนักแน่นอยู่กับพื้นดิน เรียกว่า การ Grounding ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีด้วยวิธีการดังนี้ 3.1) ผู้สอนเชื่อเชิญให้ผู้เรียนแขม่วท้อง ยึดแผ่นหลัง ค่อยๆผ่อนแผ่นหลังและไหล่ให้อยู่ในท่าที่ผ่อนคลาย ไม่เกร็ง 3.2) หายใจเข้าลึก กลั้นหายใจไว้สักครู และค่อยๆผ่อนลมหายใจยาว ไม่หลับตา เนื่องจากไม่ใช่การทำสมาธิ และทุกศาสนาสามารถทำได้ 3.3) หากกำลังหายใจเข้าออก มีสิ่งใดเข้ามารบกวน อาจจะเป็นเรื่องงาน เรื่องครอบครัว เรื่องเพื่อน เรื่องลูกศิษย์ เราเปรียบสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นก้อนเมฆ ซึ่งอาจจะมีก้อนเมฆหลายๆ ก้อน ไม่ต้องผลักไล่ให้รับรู้ ตั้งชื่อก้อนเมฆเหล่านั้น และปล่อยก้อนเมฆนั้นไปก่อน ต้องทำให้ท้องฟ้าใสไร้ก้อนเมฆ นั่นคือการเอาลมหายใจมาอยู่กับกาย เพราะกายของเราไม่มีความรู้สึก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				3.4) หายใจเข้ารับรู้ หายใจออกผ่อนคลายเป็น หายใจเข้าสงบ หายใจออกผ่อนคลายเป็น (การบอกกล่าวขึ้นอยู่กับเทคนิคการสอนของแต่ละคน) 3.5) หายใจเข้าออกด้วยตัวเอง 10 รอบลมหายใจ 4. หลังจากนั้นถามความรู้สึกด้วยคำถาม รู้สึกอย่างไรกับการ Grounding และสิ่งที่ได้เรียนรู้ 5. การนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
2	ทำความเข้าใจความคาดหวังต่อการเรียนการสอน/ การฟังอย่าง ด้วยหัวใจ	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 2. เพื่อทราบความคาดหวังของผู้เรียนต่อการเรียนการสอน 3. เพื่อฝึกทักษะการเป็นผู้ฟังที่ดี ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานแรกที่สำคัญสำหรับการเยียวยาและเสริมพลังผู้ประสบความรุนแรง	กระดาษ flip chart ปากกาเขียนบอร์ด	1. เริ่มจากการ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้สอนเขียนโจทย์ลงบนกระดาน white board 3 ข้อ คือ 1) ฉันและครอบครัวของฉัน 2) ความภาคภูมิใจของฉัน 3) ความคาดหวังต่อการเรียนการสอน 3. ให้ผู้เรียนยืนขึ้น ใช้กิจกรรมจักรวาลจัดสรรเพื่อจับคู่ และให้เดินไปมาในวงอย่างอยู่กับตัวเอง จนกว่าจะให้สัญญาณหยุด และคนตรงหน้าคือคู่ของเรา หาที่นั่งภายในห้องเรียนที่รู้สึกสะดวกต่อการพูดคุย ผู้สอนให้จับคู่เป็น A และ B โดยมีกติกาว่าให้พูดคุยในข้อแรกก่อนคือ ฉันและครอบครัวของฉัน โดยให้ A เป็นผู้พูด และให้ B เป็นผู้ฟัง ผู้ฟังให้อย่างเดียว ไม่พูดขัดจังหวะหรือซักถาม ภายในเวลา 3 นาที ผู้สอนจะเป็นผู้ให้สัญญาณเมื่อหมดเวลา ก่อนที่จะสลับการเป็นผู้พูดและผู้ฟัง ผู้สอนจะให้ผู้เรียนกลับมาอยู่กับตัวเองด้วยการ Grounding และให้ B เล่า โดย A เป็นผู้ฟัง เมื่อหัวข้อที่ 1 เสร็จเรียบร้อย ให้ใช้กิจกรรมจักรวาลจัดสรร จับคู่ใหม่เพื่อเป็นผู้พูดและฟังในหัวข้อที่สองคือ ความภาคภูมิใจ โดยใช้กฎ

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				กติกาสถาบันเดิม จนกระทั่งครบในหัวข้อที่ 3 คือความคาดหวัง ขอขอบคุณเพื่อน 4. จากนั้นให้กลับเข้าสู่กลุ่มใหญ่ และตั้งคำถามว่า รู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมที่ทำไปเมื่อสักครู่นี้ ได้เรียนรู้อะไร และนำไปปรับใช้ได้อย่างไรบ้าง ผู้สอนสรุปบทเรียนเรื่องการสร้างสัมพันธภาพ สิ่งที่ผู้เรียนคาดหวัง และความสำคัญของการฟังอย่างตั้งใจจากผู้อื่นที่ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5. ให้ผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากวันนี้ลงในสมุดบันทึก
3	การวิเคราะห์อำนาจแหล่งอำนาจ และรูปแบบการใช้อำนาจ	เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องอำนาจ แหล่งอำนาจและรูปแบบการใช้ อำนาจซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	กระดาษ flip chart ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ให้ผู้เรียนช่วยกันระดมสมองเรื่องแหล่งที่มาของอำนาจ โดยตั้งคำถามว่า มีปัจจัยอะไรบ้างทำให้บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หรือสถาบันหนึ่ง ๆ มีอำนาจหรือรักษาอำนาจไว้ได้ ให้ระดมคำตอบจากผู้ร่วมอบรมจนได้คำตอบที่ครอบคลุมพอสมควร โดยให้แน่ใจว่ามีประเด็นเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีอยู่ในคำตอบด้วย เพราะคนส่วนใหญ่มักมองไม่เห็นว่ามีปัจจัยเหล่านี้เป็นแหล่งอำนาจที่สำคัญ 3. ให้ผู้เรียนจับคู่ ลูกขี้ยืน แล้วให้ตกลงกันเองว่าใครจะเป็น “A” ใครจะเป็น “B” ผู้สอนย้ำกับผู้เรียนว่ากิจกรรมที่จะทำต่อไปนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะเป็นการทำความเข้าใจเรื่องอำนาจ ขอให้ทุกคนทำกิจกรรมด้วยความสงบ และสังเกตและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของตนเองที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรม

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				3. จากนั้นกระบวนกรบอกให้คนที่ เป็น A นั่งลงกับพื้น ให้ B ยืน ให้ทั้งสองคนเผชิญหน้ากัน และอยู่ในท่านี้สักครู่หนึ่ง จากนั้นถาม A ว่าจากสภาพที่เป็นคนนั่งและมีอีกคนหนึ่งยืนคำอยู่ตรงหน้า A มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง (คนส่วนใหญ่คนจะตอบว่ารู้สึกต่ำต้อย อึดอัด ตัวเล็ก กลัว ไม่พอใจ เป็นต้น) ให้เน้นย้ำให้ผู้เรียนตอบเฉพาะเรื่องความรู้สึกของตนเอง ไม่ใช่นำเสนอข้อวิเคราะห์ทางสังคมหรือพูดแทนคนอื่น พยายามกระตุ้นให้ทุกคนตอบคำถามระหว่างนี้กระบวนกรเขียนความรู้สึกของ A ซึ่งเป็นคนนั่งไว้บนกระดาน 4. จากนั้นถามคนที่ เป็น B ว่ารู้สึกอย่างไรกับสภาพที่เป็นคนยืนและมีอีกคนนั่งอยู่ตรงหน้า (คนส่วนใหญ่จะตอบว่ารู้สึกสูงหรือเหนือกว่าคนนั่งสบาย รู้สึกมีอำนาจ รู้สึกว่ามีอะไรจะทำอะไรก็ได้ หรือบางคนอาจตอบว่าสงสารคนนั่ง เป็นต้น) กระบวนกรจดคำตอบที่เป็นความรู้สึกของ B ไว้บนกระดาน 5. รอบต่อมา ให้ A และ B สลับบทบาทกัน คนที่ยืนอยู่ นั่งลง และให้คนที่นั่งให้ลุกขึ้นยืนโดยเผชิญหน้ากันเหมือนเดิม อยู่ในท่านี้ครู่หนึ่ง จากนั้นให้ถามคนนั่งก่อนว่ารู้สึกอย่างไรบ้าง จดบันทึกความรู้สึกเหล่านี้เพิ่มเติมลงไปในการ์ดคำตอบของคนนั่งที่เขียนไว้ในรอบที่แล้ว จากนั้นถามคนยืนว่ารู้สึกอย่างไร เขียนคำตอบที่เป็นความรู้สึกเพิ่มเติมลงบนกระดานเช่นกัน 6. ในรอบถัดมา ให้แต่ละคู่ตกลงกันเองว่าจะเลือกยืนหรือนั่งด้วยกันตามที่ทั้งสองคนคิดว่าจะทำให้

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ตนเองรู้สึกดีขึ้น (แต่ละคู่จะยืนหรือนั่งลงด้วยกันก็ได้) จากนั้นให้ถามความรู้สึกของทุกคนว่า รู้สึกอย่างไรบ้างเมื่อได้นั่งหรือยืนเสมอกันในตอนนี จดบันทึกคำตอบที่เป็นความรู้สึกต่าง ๆ ไว้บนกระดาน (คนส่วนใหญ่จะตอบว่ารู้สึกสบายใจ รู้สึกถึงความ เป็นมิตร รู้สึกใกล้ชิดกัน เท่าเทียม เสมอภาค เป็นต้น) 7. ผู้สอนติดกระดาษปรีฟที่เขียนคำอธิบายเรื่อง ประเภทของอำนาจบนกระดาน จากนั้นผู้สอน อธิบายความหมายของอำนาจแบบที่หนึ่ง คืออำนาจ เหนือกว่า โดยโยงให้เห็นว่า เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจ แบบเหนือกว่า คนที่ใช้อำนาจจะรู้สึกเหมือนคนยืน และคนที่ถูกใช้อำนาจจะรู้สึกเหมือนคนนั่ง กระบวน กรยกตัวอย่างการใช้อำนาจเหนือกว่าในระดับ ครอบครัว องค์กร ชุมชน สถาบันทางการเมืองหรือระดับ รัฐบาลกับประชาชน แล้วให้ผู้เรียนร่วมยกตัวอย่าง เพิ่มเติมจากประสบการณ์ที่เขาพบเจอด้วยตัวเอง หรือได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวของผู้อื่น 8. ผู้สอนอธิบายความหมายของอำนาจประเภทที่ สอง คืออำนาจร่วม แล้วยกตัวอย่างการใช้อำนาจ ร่วมในระดับต่าง ๆ จากนั้นกระตุ้นให้ผู้ร่วมอบรมเล่า ตัวอย่างประสบการณ์เรื่องการใช้อำนาจร่วมที่เขา พบเจอหรือได้ปฏิบัติมาในชีวิตของตนเอง หรืออาจ เล่าสถานการณ์การใช้อำนาจร่วมที่เขาเคยได้ยินได้ ฟังมา 9. ผู้สอนอธิบายความหมายของอำนาจประเภทที่ สาม คืออำนาจภายใน แล้วกระตุ้นให้ผู้ร่วมอบรม ยกตัวอย่างอำนาจภายใน แล้วผู้สอนจึงค่อยแสดง

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยให้ชวนผู้เรียนให้ความเห็นว่า อำนาจประเภทใดที่ส่งเสริมสันติภาพและความยุติธรรม อำนาจประเภทใดที่สร้างความทุกข์และปัญหาทั้งในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคมวงกว้าง และถามต่อไปว่ามีสถานการณ์ใดบ้างที่เราจำเป็นต้องใช้อำนาจเหนือกว่าในการสั่งการต่าง ๆ (คำตอบจะมีเช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน กรณีการดูแลเด็กเล็กไม่ให้ประสบอันตราย และการบริหารผู้ได้บังคับบัญชาที่ยังด้อยประสบการณ์อยู่ เป็นต้น) และเน้นย้ำว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดในการใช้อำนาจเหนือในสถานการณ์ที่จำเป็น คือ การใช้อำนาจนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มคนที่ด้อยอำนาจกว่า มิใช่เพื่อเพิ่มอำนาจและผลประโยชน์ให้กับผู้ใช้อำนาจ 10. เมื่อทุกคนเข้าใจชัดเจนแล้ว บอกผู้เรียนว่าต่อไปเราจะทำความเข้าใจเรื่องประสบการณ์การใช้อำนาจจากชีวิตจริงของแต่ละคน เพื่อทบทวน สรุปบทเรียน และหาทางแก้ไขปัญหาหรือสร้างสันติภาพและความยุติธรรม อย่างน้อยก็ในระดับส่วนตัวที่ทุกคนสามารถทำได้ โดยให้แต่ละคนนึกถึงเหตุการณ์ที่เคยถูกใช้อำนาจเหนือกว่า ให้เล่าว่าเป็นเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นเมื่อไหร่ มีใครเกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้นบ้าง อย่างไร และตัวผู้ร่วมอบรมเองรู้สึกอย่างไรในสถานการณ์นั้น และได้อะไรหรือรับมือกับเหตุการณ์นั้นอย่างไร และการทบทวนประสบการณ์ของตนเองในเรื่องนี้ ทำให้เขาได้บทเรียนและเกิดปัญญาความเข้าใจอะไร หากผู้ร่วมอบรมพบว่าตนเองเคยผ่านเหตุการณ์เช่นนี้มีมาหลายครั้ง ให้เลือก

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่ง ให้เวลาแต่ละคนค้นหาและทบทวนประสบการณ์นี้ ด้วยความเงียบประมาณ 5 นาที 11. จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่กับคนที่ตนเองอยาก แบ่งปันประสบการณ์สำคัญนี้ให้ฟัง เมื่อได้คู่ครบแล้ว ให้แต่ละคู่เลือกว่าจะให้ใครเป็นผู้เล่าเรื่องก่อน แต่ ก่อนที่จะเริ่มการเล่าเรื่อง ให้กระบวนการทบทวน แนวทางการฟังอย่างลึกซึ้ง และย้ำเตือนให้ผู้เล่าให้ เล่าเรื่องราวของตนด้วยความรู้สึกที่แท้จริงจากหัวใจ และเน้นเฉพาะสาระสำคัญของเรื่อง กิจกรรมนี้ควร ให้เวลาแต่ละคนเล่าเรื่องคนละประมาณ ถึง 15 นาที โดยผู้เรียนใช้เสียงระฆังเป็นสัญญาณบอกการ เริ่มต้นและหมดเวลาในแต่ละรอบ โดยเมื่อเหลือ เวลาอีก 2-3 นาที ให้ผู้สอนแจ้งเตือนผู้ที่ยังเล่าไม่จบ ให้พยายามขมวดเรื่องให้จบภายในเวลาที่เหลือ 12. เมื่อจบการแบ่งปันประสบการณ์ในรอบแรกแล้ว ผู้สอนบอกให้ผู้เรียนสลับข้าง ให้ผู้ที่ฟังในรอบแรก เป็นฝ่ายเล่า และผู้ที่เล่าในรอบแรกเป็นฝ่ายฟัง แต่ ก่อนที่จะเริ่มการเล่าเรื่อง กระบวนการจะเชื้อเชิญให้ ผู้ร่วมอบรมสงบนิ่งในความเงียบและรับรู้ลมหายใจ ลึก 2-3 รอบ ระหว่างนี้เตือนให้ผู้เล่าเรื่องในรอบแรก ละวางเรื่องที่เพิ่งเล่า และผู้ฟังละวางเรื่องที่เพิ่งได้ฟัง มา เพื่อจะได้ทำกิจกรรมในรอบต่อไปด้วยความมีสติ เต็มที่ จากนั้นกระบวนการให้สัญญาณระฆังเริ่มต้น และหมดเวลาการแลกเปลี่ยนเหมือนรอบแรก 13. เมื่อผู้เรียนทั้งคู่แลกเปลี่ยนจบแล้ว ให้กลับมาใน วงใหญ่ กระบวนการถามความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ จากกิจกรรม

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				14. ให้นักศึกษำบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ลงในสมุดบันทึก 15. ผู้สอนให้นักศึกษากลับไปทบทวนในเอกสารที่อาจารย์ให้ไว้
3	อัตลักษณ์	เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและตระหนักในอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น	- กระดาษที่ใช้แล้ว - หมอน - flip chart - ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้เรียนระดมความเห็นจากนักศึกษาว่า เคยได้ยินคำว่า “อัตลักษณ์ (Identity)” หรือไม่ และอะไรที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์บ้าง ให้นักศึกษาระดมความเห็นและผู้สอนเขียนลงบนกระดาน 3. สรุปความหมายอัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นตัวตน ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลหรือกลุ่มคน ทั้งที่เป็นติดตัวมาแต่กำเนิดหรือพัฒนาขึ้นภายหลัง เช่น เพศ เพศภาวะ รสนิยมทางเพศ สีผิว ชาติพันธุ์ สัญชาติ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ ชนชั้นหรือฐานะเศรษฐกิจ ถิ่นที่อยู่อาศัย สภาพร่างกายและภาวะสุขภาพ เป็นต้น แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม ย่อมมีอัตลักษณ์หลายด้านประกอบกัน เช่น คน ๆ หนึ่งสามารถเป็นผู้หญิง ชนชั้นกลาง จบการศึกษาระดับสูง มีอาชีพและตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคงและเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นโสด ขณะที่อีกคนอีกคนหนึ่งอาจเป็นผู้ชาย รักเพศเดียวกัน ติดเชื้อเอชไอวี ฐานะยากจน หรืออีกคนหนึ่งอาจเป็นผู้หญิง เป็นคนชาติพันธุ์กลุ่มน้อย เล็กกับสามี เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นต้น 2. ผู้เรียนเชิญชวนให้นักศึกษาร่วมทำกิจกรรมหมอน โดยวางหมอนเป็นวงกลม ข้างในวงกลม วางกระดาษเท่าจำนวนคนที่ผู้สอนถามความสมัครใจว่า

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				ใครจะเข้าไปอยู่ในวงกลมบ้าง ที่เหลือยืนบนกระดานนอกวงกลม ซึ่งมีจำนวนกระดานจำนวนมาก 3. ผู้สอนขอให้ผู้เรียนทำกิจกรรมนี้ด้วยความตั้งใจ 4. ผู้สอนดึงกระดานข้างในวงกลมออก 1 แผ่น ถามผู้เรียนว่าอยากร้องเพลงอะไรบ้าง ให้ร้องเพลงนั้นและเต้นรำหรือเดินไปตามจังหวะเพลงเป็นวงกลมของตนเอง เมื่อให้สัญญาณหยุดทุกคนต้องสามารถยืนบนกระดานที่มีอยู่ได้ 5. ผู้สอนบอกว่าคนที่ไม่สามารถยืนอยู่บนกระดานได้ให้ออกจากเล่นกิจกรรมนี้ 6. ผู้สอนดึงกระดานออกอีก 1 แผ่นในวง และให้ร้องเพลงและรำไปรอบวงเช่นเดิม แต่รอบนี้จะดึงกระดานออก 1 แผ่น จนกระทั่งเหลือกระดานแผ่นสุดท้าย และมีผู้ได้ครองกระดานนั้น 7. เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมให้ทุกคนกลับเข้ามาในวงใหญ่ ถามความรู้สึกคนที่อยู่ในวงและความรู้สึกของคนนอกวง 7. ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำไปปรับใช้ในอนาคต
4	เพศ เพศ ภาวะและ วัฒนธรรม ชายเป็น ใหญ่	เพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจและ ตระหนักถึง บทบาทหญิง ชายหรือเพศ วิถีที่ส่งผล กระทบต่อ ความไม่เท่า เทียม การถูก	กระดาน flip chart ปากกาเคมี	1. การ Grounding ประมาณ 10 นาที และ Check in ก่อนเรียน (ความรู้สึกวันนี้และทบทวนสิ่งที่เรียนไปเมื่อครั้งที่แล้ว) 2. ผู้สอนเขียนบนกระดาน flip chart เพศหญิง เพศชาย และให้ผู้เรียนช่วยกันระดมความคิดเห็นว่า ในครอบครัว ในสังคมไทยกำหนดหรือคาดหวังว่าเพศหญิงและเพศชายเป็นอย่างไร (คำตอบที่ได้คือ ผู้หญิง สวย ขาว เรียบร้อย พุดจาไพเราะ ละเอียดอ่อนแอ ผู้หญิงมีประจำเดือนแล้วห้ามเข้าวัด ฯลฯ)

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
		กดขี่หรือการ ตอกย้ำความ เชื่อฝังหัวที่ยัง มีผลใน ปัจจุบัน		ส่วนผู้ชาย หล่อ คล้ำ เข้มแข็ง แข็งแรง เป็นผู้นำ ผู้ชายบวชได้ ฯลฯ) 3. ผู้สอนสรุปกล่องความเป็นเพศ และความไม่เท่า เทียมที่เกิดขึ้น ดังรูปภาพ 4. ผู้สอนให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึก สิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำไปปรับใช้ 5. ผู้สอนเปิดภาพยนตร์เรื่อง อำแดงเหมือนกับนาย ริด หลังจากดูภาพยนตร์แล้ว นำมาวิเคราะห์ โดย ถามความรู้สึก สิ่งที่ได้เรียนรู้ และการนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (นักศึกษาจะสะท้อนว่า เห็นความเป็นเพศหญิง เพศชาย และเพศสภาพที่ไม่ เท่าเทียมกัน ผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย ที่ผู้ชาย สามารถใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงได้ ผู้หญิงต้องอยู่ใน ภาวะจำยอม ต้องอดทน แม้ในปัจจุบันมีกฎหมาย เข้ามารองรับทั้งผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ แต่ก็ยังพบ ปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวในทุก กลุ่มเป้าหมาย)

ลำดับ ที่	หัวข้อ	วัตถุประสงค์	สื่อ/อุปกรณ์ ที่ใช้	วิธีการเรียนการสอน
				4. ผู้สอนเชิญชวนให้นักศึกษาจับคู่ A และ B ด้วยกิจกรรม จักรวาลจัดสรร และให้แลกเปลี่ยนกันในห้อง "ขอให้นักศึกษาเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากความเป็นเพศที่เกิดกับตัวเองหรือคนรอบข้าง" ให้เวลาเล่า 7 นาที เมื่อหมดเวลา ให้กลับมาอยู่กับตัวเองด้วยการ Grounding ให้เปลี่ยนคู่ด้วยจักรวาลจัดสรรและให้แลกเปลี่ยนอีก 1 หัวข้อ "และมีเหตุการณ์ใดที่เราได้รับความไม่เท่าเทียมแล้วเราไม่สยบยอม" พลัดเปลี่ยนกันเล่าคนละ 7 นาที เมื่อเล่าจบแล้ว ให้คู่ของเราสะท้อนกลับบอกจุดแข็ง เมื่อให้สัญญาณหมดเวลา ขอบคุณเพื่อนและกลับเข้าสู่วงใหญ่ 5. ผู้สอนให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ 6. การนำไปปรับใช้ และบันทึกลงในสมุดบันทึกประจำวัน

ผลที่เกิดจากการเรียนจากประสบการณ์ของนักศึกษา

จากการติดตามประเมินผลการเรียนการสอนจากประสบการณ์โดยผู้ประเมินภายในสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยการสนทนากลุ่มย่อยกับนักศึกษาเมื่อเรียนจบภาคการศึกษาแล้ว ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบวิธีการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมทางสังคมและเนื้อหาของแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เพศภาวะ เพศวิถี อำนาจ และการใช้

อำนาจ รวมถึงเรื่องอัตลักษณ์ ที่เป็นสาเหตุและผลกระทบของการถูกกดขี่ และการใช้ความรุนแรง รวมถึงความตระหนักในความรู้สึกของผู้ถูกรังทำอย่างไม่ได้รับความเป็นธรรม ปรากฏผลดังนี้

การเรียนการสอนผ่านประสบการณ์โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย 5 ด้าน คือ 1) การทบทวน หัวข้อการเรียนรู้ 2) รูปแบบ/วิธีการสอน 3) ความเข้าใจเนื้อหาการเรียนรู้ 4) ทศนคติที่เปลี่ยนไป การนำความรู้ไปปรับใช้ และ 5) ข้อเสนอแนะต่อการ

จัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถนำมายกตัวอย่างได้
ดังนี้

1. ทบทวน หัวข้อการ เรียนรู้	2. รูปแบบ/ วิธีการสอน	3. ความเข้าใจ เนื้อหา การเรียนรู้	4. ทักษะที่ เปลี่ยนไป การนำ ความรู้ไปปรับใช้	5. ข้อเสนอแนะต่อการ จัดการเรียนการสอน
การ Grounding (การรับรู้อยู่ กับลมหายใจ เข้าออก)	นั่งตามสบาย ไม่ เกร็ง สี่มตา หายใจเข้าลึก หายใจออกยาว เมื่อมีเหตุการณ์ เข้ามารบกวน เปรียบเสมือน ก้อนเมฆ ไม่ผลัก ออกแต่ให้รับรู้ ตั้งชื่อและปล่อย ก้อนเมฆนั้นไป ก่อน	-เข้าใจวิธีการอยู่ กับลมหายใจที่ สามารถใช้ได้กับ ทุกศาสนา -เข้าใจประโยชน์ ของการอยู่กับลม หายใจ -สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับ ตนเองและกับผู้ ประสบปัญหาได้	-เกิดการเตรียมความ พร้อมก่อนเรียน ทำ ให้มีสมาธิมากขึ้น -รู้สึกสบายตัว โล่ง -ปรับใช้กับตนเอง เมื่อมีอารมณ์โกรธ -ปรับใช้กับการทำ กิจกรรมกับรุ่นน้อง	1.ความคิดเห็นต่อการจัดการ เรียนการสอน -สาขาสังคมสงเคราะห์ จำเป็นต้องมีการเรียนการ สอนในลักษณะเช่นนี้ เพราะ นักสังคมสงเคราะห์ต้อง ทำงานกับผู้ให้บริการที่มี สภาพปัญหาที่หลากหลาย และส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบ การออกแบบกิจกรรมของ ผู้สอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจและ ตระหนักถึงความรู้สึก ความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง จะนำไปสู่การประเมินและ ช่วยเหลือได้ตรงกับปัญหา และความต้องการ -ในแต่ละหัวข้อมีความ เชื่อมโยงกันทำให้เข้าใจ เนื้อหามากขึ้น - การนั่งกับพื้นด้วยกันทั้ง อาจารย์และนักศึกษาทำให้ เกิดความเท่าเทียม ความกล้า แสดงความคิดเห็น เป็นกันเอง
อำนาจ	ใช้กิจกรรม นั่ง ยี่นและให้ อธิบาย ความรู้สึก	-เข้าใจเรื่อง อำนาจ 3 แบบ (อำนาจเหนือ อำนาจร่วม และ อำนาจภายใน) -การใช้อำนาจ แบบต่าง ๆ	-ปรับใช้กับน้องที่ ร่วมกันทำงานบ้าน เดิมให้ทำคนเดียว -ปรับใช้กับเพื่อนใน การทำงานร่วมกัน เดิมคิดและตัดสินใจ เอง -ปรับใช้กับแฟน เดิม เอาแต่ใจ หลังเรียนมี การพูดคุย แลกเปลี่ยนกันมาก ขึ้น	

เพศภาวะ	สอนผ่าน ภาพยนตร์ (เรื่องอำแดง เหมือนกับนาย ริด/ precious	-เข้าใจเรื่องความ เป็นธรรมทาง สังคม -เข้าใจเรื่องความ ไม่เท่าเทียม ระหว่างเพศ เพศ ภาวะ เพศวิถีซึ่ง เป็นสาเหตุความ รุนแรง -เข้าใจคุณค่าและ ศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์	-มีการนำเรื่องเพศ ภาวะไปคุยกับแม่ เรื่องความเท่าเทียม ระหว่างเพศ ไม่ใช่ว่า ผู้หญิงทำไม่ได้ ชาย ทำได้ -แม่เปิดใจรับฟัง จาก ที่ต้องทำงานบ้าน เพราะเป็นผู้หญิง และแม่ให้น้องชาย ช่วยทำงานบ้านมาก ขึ้น -เข้าใจการถูกเลือก ปฏิบัติของเพศ ทางเลือก	และทุกคนมีสำคัญเท่าเทียม กัน - กิจกรรมการ Grounding การอยู่กับลมหายใจมี ประโยชน์ เป็นการเตรียม ความพร้อมและอยู่กับสมาธิ - การฟังด้วยหัวใจ ชอบทักษะ นี้ เป็นพื้นฐานสำคัญ ทำได้ ง่าย สามารถปรับใช้ได้กับ ตนเองและคนที่ทำงานด้วย 2.ความประทับใจ ชอบการนั่ง เป็นวงกลม การเรียนการสอน มีกิจกรรม และถามความรู้สึก ภายหลังทำกิจกรรม 3.ข้อเสนอแนะต่อรายวิชา
-รูปแบบการ ใช้ความ รุนแรง -ความ รุนแรงเชิง โครงสร้าง	การจำลอง สถานการณ์	เข้าใจความรุนแรง ในแบบต่าง ๆ รวมถึงปัจจัยที่ทำให้ เกิดความ รุนแรงและ ผลกระทบ	เปลี่ยนทัศนคติไม่ ซ้ำเติมผู้ประสบ ปัญหา	ควรให้นักศึกษาได้เรียนรู้ ตั้งแต่ในชั้นปีแรกๆ ตลอดจน นำความรู้และรูปแบบการ เรียนการสอนไปใช้กับ ผู้ให้บริการและนำมา แลกเปลี่ยน
อัตลักษณ์คน ชายขอบ	กิจกรรม วงกลมนอก วงกลมใน	-เข้าใจความ แตกต่างคนอัต ลักษณ์กระแส หลักและคนชาย ขอบ	มีความตระหนักถึง คนชายขอบที่มี อำนาจน้อยถูกกดขี่ การเข้าถึงบริการ หรือแหล่งทรัพยากร จึงเป็นไปได้ยาก	

กล่าวโดยสรุป การเรียนการสอนจากประสบการณ์เป็นวิธีการเรียนสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบหนึ่ง ที่ผู้สอนมีความเชื่อมั่นว่าผู้เรียนมีปัญหา สามารถเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจเนื้อหา และเข้าใจผู้ใช้บริการซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะต้องทำงานด้วยในอนาคตจากการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ในขณะเดียวกันเสียงสะท้อนของนักศึกษาหลังจากการเรียนการสอนยังเป็นข้อยืนยันกับผู้สอนว่าการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับนักศึกษาสาขาสังคมสงเคราะห์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอน

1. ควรให้มีการจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์บนพื้นฐานของความเป็นธรรมทางสังคมในรายวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐานและรายวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติของคณะ เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าใจแนวคิดการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรมีเวทีได้แลกเปลี่ยนการเรียนการสอนผ่านประสบการณ์ร่วมกับวิธีการเรียนแบบอื่น ๆ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกภาคการศึกษา

3. ควรส่งเสริมให้คณาจารย์ในคณะ ได้มีโอกาสเรียนรู้การเรียนการสอนที่หลากหลายทั้งภายในสถาบันที่จัดขึ้นและภายนอกสถาบันมากขึ้น เพื่อประโยชน์การเรียนรู้สูงสุดของนักศึกษา

4. ส่งเสริมให้วิชาการศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนแบบผ่านประสบการณ์บนพื้นฐานของความเป็นธรรม เนื่องจากมหาวิทยาลัยเน้นการสอนวิชาชีพ ซึ่งปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมายที่มาใช้บริการหลากหลาย การเรียนการสอนแบบผ่านประสบการณ์บนพื้นฐานความเป็นธรรม จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจตระหนักถึงสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะศึกษาอย่างต่อเนื่อง เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

5. ส่งเสริมให้มีบรรยากาศการเรียนการสอน หรือสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ของนักศึกษา เช่น ความพร้อมของห้องเรียน ควรเป็นห้องโล่ง สามารถนั่งเรียนกับพื้นได้ มีชาตั้งสำหรับฟลิปชาร์ต เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชวลิต โปธินคร. (2560). *ห้องสมุดดิจิทัลกับการก้าวสู่ยุค Thailand 4.0.. การประชุมใหญ่สามัญประจำปี 2559 และประชุมวิชาการวันที่ 23 มีนาคม 2560.*
- เปาโล เฟรรี. (2560). *การศึกษาของผู้ถูกกดขี่ [Pedagogy of The Oppressed].* (สายพิน กุลทนวรรณ อัมตานี , ผู้แปลและเรียบเรียง) (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

พรรณี ปานเทวัญ. (2559). การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 กับการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาชีพพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(3), 17-24.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PCL เพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

สภาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์. (2560). *จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสังคมสงเคราะห์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2562, จาก <https://swpc.or.th/index.php/extras/k2/k2-about/history-swpc/code-of-ethics-swpc-8-7-59>

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2556). *พระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ.2556*. กรุงเทพฯ: วุฒิสภา.

อวยพร เชื้อนแก้ว. (ม.ป.ป.). *การปรึกษาเพื่อฟื้นฟูอำนาจและสร้างเสริมศักยภาพแนวสตรีนิยม*. เชียงใหม่ : ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม.

David A.Kolb. (2015). *Experiential Learning experience as the source of Learning and development*. Second edition. United State of America. Pearson Education, Inc.

P.A. Kirschner, J. Sweller, R.E. Clark. (2006). Why Minimal Guidance During Instruction Does Not Work: An Analysis of the Failure of Constructivist, Discovery, Problem-Based, Experimental, and Inquiry-Based Teaching. *Educational Psychologist*, 41(2), 75-86.

Mezirow Jack., Taylor, Edward W., and Associates. (2009). *Transformative Learning in Practice ; Insights from Community, Workplace, and Higher Education*. San Francisco, CA; Jossey-Bass

Michelle Schwartz. (2012). *Research Associate, for NASW.(n.d.). Social Justice*. , Retrieved July 20, 2018, from <https://www.socialworkers.org/Advocacy/Social-Justice>